

Mgr. Martina Štěpánková Štýbrová
ředitelka odboru rodinné politiky a ochrany práv dětí

V Praze dne 15. října 2020
Č. j.: MPSV-2020/205346-250

Doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí k náhradní rodinné péči za současných omezujících opatření proti šíření onemocnění COVID-19

Zprostředkování náhradní rodinné péče a činnost OSPOD

Zprostředkování náhradní rodinné péče (NRP) zůstává zákonnou povinností orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) za každých okolností z hlediska zajištění vhodného náhradního prostředí pro dítě, které nemůže dočasně setrvat ve vlastní rodině. V situaci omezujících opatření je třeba preferenci NRP oproti péči ústavní ještě více zdůraznit, neboť kolektivní péče výrazně zvyšuje riziko přenosu nákazy a spolu s hrozbou možné izolace je pro děti vysoce stresující.

Vyhledávání osob vhodných stát se pěstouny nebo osvojiteli je možné realizovat i nadále, a to především formou cílených kampaní. Je vhodné potenciální zájemce o NRP informovat též o tom, že proces zprostředkování NRP probíhá i v období omezujících opatření, pouze může v tomto období zahrnovat určitá specifika (např. on-line konzultace zájemců o zprostředkování NRP s pracovníky OSPOD, možnost zaslat informační materiály o NRP prostřednictvím pošty nebo e-mailu, rozšíření nabídky v seznamu vhodných knih či filmů o NRP na internetových stránkách obecních úřadů obcí s rozšířenou působností (OÚ ORP) a krajských úřadů (KÚ) apod.). Komunikace OSPOD na úrovni OÚ ORP s potenciálními zájemci o NRP se řídí výše uvedenými možnostmi, které lze využít i v případě omezujících opatření. Záleží na aktuálně platných omezujících opatřeních, nicméně pokud není omezen volný pohyb osob a pokud s tím žadatelé souhlasí, je na místě provést také osobní šetření v domácnosti a rozhovor se zájemcem o NRP (za dodržení hygienických opatření). Pokud by zájemci o NRP měli obavy a s osobní návštěvou sociálního pracovníka nesouhlasili, je možné buď předat spisovou dokumentaci na krajský

Mgr. Ji

úřad, pokud OÚ ORP má k dispozici údaje o ekonomických a sociálních poměrech žadatelů o NRP, které je třeba uvést do spisové dokumentace žadatelů, a pokud má všechny relevantní podklady pro své stanovisko k žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče u daných žadatelů, v opačném případě je třeba vyčkat zlepšení situace pro provedení šetření v domácnosti.

Realizace příprav budoucích pěstounů a osvojitelů by měla být zajištěna kontinuálně s tím, že část příprav je možné realizovat distanční formou (určité bloky, např. teoretické části přípravy, lze realizovat on-line formou, v kombinaci se samostudiem a prací na daném tématu z domova), osobní komunikace se zájemci o NRP je realizována s přijetím bezpečnostních opatření (podle míry omezujících opatření) a skupinové přípravy lze realizovat za předpokladu splnění aktuálních plošných a lokálních omezení (např. (např. snížením počtu účastníků a dodržováním hygienických opatření a rozestupů). Přípravy budoucích pěstounů a osvojitelů

by neměly být přerušeny, ale je možné měnit jejich formu! Není akceptovatelné dlouhodobě přípravy žadatelů o NRP odkládat, jde o jednu z povinných součástí odborné přípravy žadatelů a součást zákonem daných podkladů pro rozhodnutí ve správním řízení o žádosti o zařazení do evidence pro zprostředkování NRP. Každým odkladem příprav se prodlužuje zahájené správní řízení. Stejně podmínky platí též pro přípravy dětí. Posouzení psychického či zdravotního stavu zájemců o NRP je za určitých podmínek možné realizovat kombinovanou formou, kdy jsou osobní konzultace se zájemci (psycholog, lékař) realizovány individuálně za dodržení bezpečnostních podmínek, případně mohou být realizovány distančně v on-line prostředí (např. rozhovor, případně některé z testových metod). V případě požadavku zájemců je vhodné posouzení psychického stavu o nezbytnou dobu odložit.

Podstatné je (nejen) v situaci proměnlivých omezujících opatření zachovat nepřetržitou komunikaci se zájemci o NRP a informovat je průběžně o průběhu řízení o žádosti o zprostředkování NRP.

Pokud se na vytipování vhodných náhradních rodičů pro dítě z evidence NRP podílí více osob (poradní sbor, aktiv apod.), je možné realizovat toto jednání distanční

Mgr. Ji

formou (on-line). Je třeba zdůraznit, že i při omezujících opatřeních je třeba pokračovat v procesu zprostředkování NRP, tedy je třeba i nadále dětem vedeným v evidenci daného KÚ aktivně vyhledávat vhodné zájemce o NRP, a to i s využitím mezikrajové spolupráce.

Seznámení dítěte s vytipovanými zájemci o NRP je možné za dodržení bezpečnostních podmínek (ústavní zařízení, kde se dítě nachází, je povinno takové seznámení umožnit ze zákona, nelze jej omezit interním rozhodnutím zřizovatele zařízení, ale je možné ve vzájemné spolupráci OSPOD, zařízení, dítěte a zájemců nastavit bezpečný průběh kontaktu, a to případně i v jiném prostředí mimo zařízení; obdobně platí i o seznámení s dítětem v přechodné pěstounské péči). Stejně podmínky platí pro faktické předání dítěte do péče budoucích náhradních rodičů.

Vyhledávání dětí

Vedení evidence a spisové dokumentace dětí, kterým je třeba zprostředkovat NRP, a postoupení její kopie krajskému úřadu může probíhat rovněž způsobem současné praxe s tím, že krajskému úřadu může být zasláno oznámení o dítěti, které potřebuje zprostředkovat NRP, ihned. Dokumenty, které jsou zákonem požadovány, budou krajskému úřadu dodány později, nicméně neprodleně poté, co bude možné jejich zajištění tak, aby nedocházelo k prodlevě s ohledem na možnost včasného/rychlého vyhledání NRP pro dítě (myšleno např. pozdější dodání zprávy pediatra o zdravotním stavu a vývoji dítěti apod.).

Pěstounská péče na přechodnou dobu (PPPD)

Pěstounská péče na přechodnou dobu spočívá v poskytnutí dočasné péče dítěti s předpokladem jeho brzkého návratu do vlastní rodiny nebo umístění do rodiny náhradní. I za současných mimořádných podmínek stále platí, že je-li třeba dítě odebrat z jeho stávajícího prostředí, má náhradní rodinná péče přednost před péčí ústavní. **V případě výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu je třeba i po dobu trvání nouzového stavu zachovat funkčnost tohoto systému krátkodobého umístění dětí.** Umístění dítěte do PPPD není ovlivněno vůlí pěstouna, ale výhradně jeho kapacitou dítě v danou chvíli přijmout do péče. V situaci omezujících opatření se podmínky svěřování dětí nemění, pouze je možné navíc

Mgr. Ji

zohlednit další dispozice dětí i pěstounů, například míra rizika nákazy dítěte a zdravotní stav pěstouna (např. dispozice pěstouna odpovídající rizikovým faktorům vymezeným MZ, chronické onemocnění pěstouna zvyšující riziko zhoršení v případě nákazy COVID-19 apod.). Pokud jde o vyloučení podezření na COVID-19 u svěřovaného dítěte, nelze zajistit z logiky situace vyjádření lékaře o bezinfekčnosti dítěte, resp. nepřítomnosti infekce dítěte onemocněním COVID-19, testování nelze zpravidla provést bezodkladně a na výsledky je nutné určitou dobu vyčkat. V počáteční fázi po předání dítěte do PPPD lze proto doporučit zvýšené dodržování hygienických opatření (respirátory, časté mytí rukou, dezinfekce prostor apod.) a v případě, kdy je známo zvýšené riziko možného onemocnění svěřeného dítěte, případně dítě vykazuje příznaky onemocnění, lze doporučit, aby pěstouni v součinnosti s registrujícím praktickým lékařem pro děti a dorost nechali dítě otestovat. V takovém případě by měl po vysvětlení situace vystavit doporučení k testování registrující praktický lékař dítěte nebo hygienická stanice (za přímluvy OSPOD), v tomto případě je test zdarma, nebo lze test uhradit z příspěvku na úhradu potřeb dítěte, až bude poskytnut. Bude-li to možné, apelujeme na krajské úřady, případně obecní úřady obcí s rozšířenou působností, aby na „své“ pěstouny pamatovaly s ochrannými pomůckami. Tyto lze rovněž hradit ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče (viz níže).

Návštěvy dětí v NRP ze strany zaměstnanců OSPOD

Frekvence návštěv dětí v náhradní rodinné péči ze strany OSPOD vyplývá ze zákona (§ 19 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, dále jen „ZSPOD“), zároveň je třeba zohledňovat individuální potřeby každého dítěte umístěného do NRP (zákonem daná frekvence návštěv je daná jako minimální). Vždy při plánování návštěvy rodiny je třeba si ověřit aktuální situaci. S ohledem na potřeby dítěte popsané v individuálním plánu ochrany dítěte je možné v případě omezujících opatření dočasně nahradit osobní kontakt s dítětem kontaktem vzdáleným. Děti s hlubšími potřebami (např. děti krátce po umístění, krátce před odchodem z NRP, děti potýkající se s psychickými obtížemi nebo jiný typem krize v náhradní rodině) je třeba kontaktovat bezpodmínečně osobně, s využitím bezpečnostních opatření.

Mgr. Ji

Kontakt dětí umístěných v NRP s osobami příbuznými a blízkými by měl být v co největší míře zachován, ovšem s apelem na využívání kontaktů telefonických, mailových, přes skype či jinou online platformu, sociální sítě apod. Osobní kontakt lze doporučit ve venkovních prostorách za dodržení hygienických opatření, vyloučen však není ani osobní kontakt v rodině náhradního pečovatele či v domácnosti osoby dítěti příbuzné či blízké (záleží, jak byly kontakty nastaveny dříve a jak se náhradní pečovatelé s rodiči či jinými osobami dítěti příbuznými či blízkými domluví).

Doprovázení osob pečujících, osob v evidenci a jim svěřených dětí

V první řadě je třeba vždy vycházet z platných protiepidemiologických opatření. Je třeba sledovat platná usnesení vlády ČR o přijetí krizových opatření (aktuálně zejména usnesení č. 997 – vyhlášení nouzového stavu, usnesení č. 1021 až 1029 - ze dne 12. 10. 2020), mimořádná opatření Ministerstva zdravotnictví (zejm. o zákazu pohybu a pobytu bez ochranných prostředků dýchacích cest) a krajských hygienických stanic (přehled platných mimořádných opatření je dostupný na <https://koronavirus.mzcr.cz/category/mimoradna-opatreni/>). V případě sociálně-právní ochrany dětí, resp. náhradní rodinné péče, lze vycházet z doporučení, která byla vydána na jaře – viz <https://www.mpsv.cz/web/cz/socialne-pravni-ochrana-deti1>. Stejně jako na jaře 2020 je i nyní podstatné, aby doprovázející subjekty byly pro osoby pečující, osoby v evidenci a svěřené děti k dispozici pro případné konzultace, v případě těžkostí, s nabídkou podpory a také kontaktů na další odborníky (psychology, terapeuty atd.). Doporučuje se, aby doprovázející pracovníci formou distanční komunikace podle vzájemné dohody (telefon, WhatsApp, on-line videohovor apod.) průběžně aktivně oslovovali doprovázené rodiny, monitorovali aktuální situaci v rodině a nabízeli možnou podporu, zejména v rodinách, na které jsou dočasně kladeny zvýšené nároky (distanční vzdělávání nezletilých dětí, nařízená karanténa či přímo onemocnění člena domácnosti).

Kontakt zaměstnanců, kteří doprovázejí osoby pečující, osoby v evidenci a jim svěřené děti dle § 47b odst. 5 zákona o SPOD lze za současných opatření realizovat osobně, avšak za dodržení zvýšených hygienických opatření (dezinfekce

Mgr. Ji

rukou, zakrytá ústa i nos, rozestup min. 2 metry - platí pro zaměstnance doprovázejících subjektů i osoby pečující, osoby v evidenci a děti od 2 let věku, resp. rozestup nemusí být dodržován u členů jedné rodiny/domácnosti). Je možné též osobní pohovor realizovat ve venkovních prostorách. Pokud by osoba pečující či osoba v evidenci měla oprávněnou obavu (patří do tzv. rizikové skupiny ona sama, jí svěřené dítě či osoba bydlící ve společné domácnosti) z osobního kontaktu a návštěvy zaměstnance doprovázejícího subjektu, je třeba toto respektovata kontakt realizovat prozatím telefonicky, přes webkameru, případně sice osobně, ale nikoli návštěvou v domácnosti pěstouna (rozhovor na zahradě, v parku, na procházce apod. s dodržováním hygienických opatření). Pokud je osobě pečující/v evidenci diagnostikováno onemocnění COVID-19 či je v karanténě, samozřejmě nebude kontakt probíhat osobně, ale telefonicky, videohovorem apod. s tím, že je třeba respektovat zdravotní stav osoby pečující/v evidenci a kontakt případně odložit. O tomto je třeba provést záznam do spisové dokumentace.

Plnění povinnosti osob pečujících a osob v evidenci dle § 47a odst. 2 písm. f) ZSPOD zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích za trvání současných mimořádných opatření

Za trvání současných mimořádných opatření souvisejících s výskytem onemocnění COVID-19 a přijatých opatření k zamezení šíření nákazy je třeba preferovat distanční formu „vzdělávání“. Již na jaře řada doprovázejících subjektů i dalších organizací realizovala on-line semináře, které se osvědčily, a je možné je dále realizovat

a nabízet osobám pečujícím/v evidenci v rámci plnění povinného „vzdělávání“ k využití. Částečné splnění zákonné povinnosti je možné též formou samostudia (přečtení tematické knihy, zhlédnutí filmu či dokumentu, ideálně v kombinaci s ověřením porozumění tématu např. formou vypracování odpovědi na otázky apod.) či využít e-learningové formy. Uvedené způsoby je třeba v současné době podpořit a preferovat, nicméně ne všichni s takovou formou vzdělávání souhlasí (např. z důvodu, že nemají potřebné technické vybavení apod.). Prezenční vzdělávání se

Mgr. Ji

řídí platnými opatřeními (např. maximální možné počty účastníků, zvýšená hygienická opatření - rozestupy, roušky, dezinfekce).

Na co se dále také často ptáte:

Onemocnění osoby pečující, osoby v evidenci či jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte COVIDem-19

V případě, kdy osoba pečující, osoba v evidenci či jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte má diagnostikované onemocnění COVID-19, platí doporučení Ministerstva zdravotnictví ČR, že by se nakažená osoba měla izolovat od ostatních členů společné domácnosti, pakliže nejsou i tyto osoby nemocné COVID-19. V případě, kdy se v rodině nachází nezletilé děti, u kterých COVID-19 nebyl, na rozdíl od osob, kterým byly svěřeny do péče, diagnostikován, zejména nízkého věku či se zdravotním znevýhodněním, musí péči o ně převzít osoba, která uvedeným onemocněním (ideálně žádným přenosným onemocněním) není postižena, zejména tedy manžel/ka, partner/partnerka, druh/družka či jiná osoba rodině blízká. Pokud má i svěřené dítě diagnostikováno onemocnění COVID-19 a zdravotní stav osoby pečující/v evidenci, resp. osoby odpovědné za výchovu i svěřeného dítěte toto dovolí, stará se o dítě tato osoba sama.

Pokud by osoba pečující, osoba v evidenci či jiná osoba odpovědná za výchovu byla ve stavu, kdy není schopna o svěřené dítě pečovat, a toto nemohl zajistit ani žádný jiný člen domácnosti, je nejprve (jako v případě jiných onemocnění) vhodné požádat o pomoc členy širší rodiny, či přátele, samozřejmě dle věku, samostatnosti a zdravotního stavu dítěte formou pomoci bez osobního kontaktu – v řadě případů stačí pomoc s nákupy a vařením, kdy je možné nákup či jídlo nechat za dveřmi, využít možnosti online nákupu či dovozu hotové stravy. Pokud by bylo nutné pomoci s přímou péčí o svěřené dítě (nízkého věku, zdravotně hendikepované atp.) je toto na dobrovolné bázi možné při zachování hygienických opatření s vědomím, že i když by samo dítě nemělo aktuálně pozitivní test na koronavirus, je z důvodu onemocnění osoby, se kterou sdílí domácnost, povinně v karanténě. Pakliže není možné, aby se o dítě postarala osoba, které bylo dítě svěřeno do péče, ani žádný z členů

Mgr. Ji

domácnosti, lze zvolit buď uvedenou variantu dobrovolného převzetí péče o dítě osobou rodině příbuznou či blízkou, i s potenciálními riziky onemocnění, nebo lze zvolit svěřením dítěte do péče cizí osobě či zařízení (více dále). Je třeba respektovat nejen vůli náhradního pečovatele, svěřeného dítěte, ale také obavy a případná zdravotní omezení či věk osob, po kterých je možné hlídání svěřeného dítěte požadovat.

V případě, že není osobní péči o svěřené dítě možné zajistit ani prostřednictvím osoby rodině příbuzné či blízké, je u osob pečujících a osob v evidenci možné kontaktovat klíčového sociálního pracovníka doprovázející organizace či úřadu s žádostí

o zajištění pomoci s osobní péčí o svěřené dítě dle § 47a odst. 2 písm. a) ZSPOD . Ovšem zde není situace stejná jako v případě jiné nemoci osoby pečující/v evidenci, jelikož i dítě se nachází v povinné karanténě. Tudíž opět platí, že poskytnutí takové pomoci je dobrovolné, nelze je na doprovázejícím subjektu vymáhat a zcela jistě není namístě toto požadovat, pokud se i u dítěte projevují příznaky onemocnění. Pokud by se nenašla žádná fyzická osoba, která by mohla s péčí o svěřené dítě pomoci,

je možná hospitalizace dítěte (pokud samo vyžaduje lékařskou péči, nebo spolu s nemocným pěstounem – zde samozřejmě opět záleží i na věku dítěte a možnostech zdravotnického zařízení), případně je třeba se obrátit na místně příslušný OSPOD, který může pomoci s umístěním dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) či jiného pobytového zařízení. Každé takové zařízení je povinno i nemocné dítě přijmout a musí mít oddělené prostory pro nemocné děti. V zásadě **jde o případy, které mohou postihnout nejen náhradní rodiče, ale i jiné rodiny s dětmi.**

Onemocnění COVID-19 u zaměstnanců doprovázející organizace - co dělat, pokud by byli všichni nemocní či v karanténě?

Doprovázejícím subjektům (pověřeným osobám i OSPOD) lze doporučit již často realizovaná opatření jako rozdělení zaměstnanců na týmy, střídání zaměstnanců,

Mgr. Ji

resp. týmů v kancelářích a společných prostorách, vzájemnou komunikaci distančně a další preventivní opatření. Rovněž rozložení úkonů tak, aby byla možná zastupitelnost zejména klíčových sociálních pracovníků, pro případ, že někdo onemocní, bude v karanténě, bude muset zůstat pečovat o osobu blízkou atd. Zajistě i v případech, kdy je zaměstnanec v karanténě nebo zůstává doma pečovat o dítě

či jinou osobu blízkou, může částečně vykonávat svou práci – vzhledem k doporučení po dobu platnosti nouzových opatření být k dispozici osobám pečujícím/v evidenci zejména distančně. Neměla by tedy nastat situace, kdy budou všichni zaměstnanci práce neschopní a doprovázející subjekt nebude moci reálně svou činnost poskytovat. Pokud by se tak přeci jen stalo, jde o vis maior a osoby pečující a osoby v evidenci se musí obrátit s žádostí o pomoc či radu na příslušný OSPOD.

Úhrada ochranných pomůcek

Roušky, respirátory, rukavice či jiné ochranné pomůcky pro zaměstnance doprovázejícího subjektu lze hradit ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče, pakliže jde o nákup přiměřeného množství a za přiměřenou cenu. Ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče lze případně proplatit též nákup ochranných pomůcek pro pěstouny na přechodnou dobu (krizové přijímání dětí) a pro osobní kontakty dětí svěřených do NRP (jakékoli formy) s osobami dítěti příbuznými či blízkými.

K dalším informacím odkazujeme na dříve vydané metodické pokyny v souvislosti s epidemiologickými opatřeními, zejména „Souhrnné stanovisko k výkonu sociálně-právní ochrany dětí v situaci nouzového stavu a karanténních opatření“ ze dne 17. 3. 2020 a ostatní metodická doporučení dostupná na <https://www.mpsv.cz/web/cz/socialne-pravni-ochrana-deti1>

Mgr. Ji

Určeno pro:

- všechny krajské úřady a Magistrát hl. města Prahy
- všechny obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- osoby pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany dětí dle § 48 odst. 1 písm. d) a f) ZSPOD